

Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara rég nem látott eseménynek lehetett ismét színhelye 2013. december 3-án. Már több mint húsz év eltelt azóta, hogy e kar alapvetően római jogtudományhoz kapcsolódó tudományos fokozat megszerzésének lehetett helyszíne. Utoljára Földi András professzor úr szerezte meg itt 1990-ben *Kereskedelmi (rétegspecifikus) jogintézmények a római jogban* című értekezésével az állam- és jogtudomány kandidátusa (CSc) tudományos fokozatot. Egygenerációs idő telt el azóta, Siklósi Iván teljesítménye azonban nem csupán ebből a szempontból figyelemre méltó. *A nemlétező, érvénytelen és hatálytalan jogügyletek elméleti és dogmatikai kérdései a római jogban és a modern jogokban* című értekezésével* több vonatkozásban is határjárásra invitálta olvasóját.

Már maga a dolgozat impozáns mérete is feszegeti az irányadó szabályzat előírta korlátokat. A benyújtott értekezés 443 oldalt tesz ki, ebből a valóban érdemi elemzés is mintegy 380 oldal terjedelmű. E méretek a mai olvasó számára már igazi határelményt jelentenek. Szembesülést saját lehetőségeinek határaival, hogy ekkora anyagot a rendelkezésére álló szűkös időben átlátni legyen képes.

Siklósi kolléga témája tekintetében is határon áll. Először a lét és a nemlét, aztán az érvénytelenség és a hatálytalanság határán. Értekezésének egyik legfőbb tudományos eredménye ugyanis a jogügyletek létszakaszainak, vagy amint ő nevezi, szintjeinek szigorú logikai alapokon nyugvó elhatárolása. Ezt a központi kérdést azonban egy nagyívű tudományos dolgozat fókuszpontjába helyezi, amely az alábbi szerkezeti felépítést követi.

A disszertáció első érdemi fejezetében – mintegy a premisszákat tisztázandó – a szerző a jogügylet és a szerződés fogalomtörténetével foglalkozik jogtörténeti és jog-összehasonlító szemszögből. A következőkben sort kerít a nem létező szerződés dogmatikai fogalmának tisztázására, valamint a nem létező és az érvénytelen szerződés elhatárolásának kérdéskörére, amelyhez – igen dicséretes módon – számos forráspélda exegézisét csatolja. A későbbiekben foglalkozik a jogügyleti érvénytelenség modern fogalmával is, illetve e fogalomnak a római jogba történő visszavetítésének lehetőségeivel. Ennek kapcsán górcső alá veszi a különféle terminológiai nehézségeket, a semmisség és a megtámadhatóság distinkcióját, az érvénytelenségi ok kiküszöbölésének régóta vitatott kérdéseit, valamint a részleges érvénytelenség problémáját. A jogügyleti hatályosság-hatálytalanság vitatott fogalmának tisztázása során megkísérli az érvényesség, illetve a hatályosság dogmatikai kategóriáit egymástól következetesen elhatárolni. Rendszerében – elméleti szinten legalábbis – határozottan elutasítja az utólagos érvénytelenség kategóriáját, elsősorban a végrendelet visszavonásának dogmatikai elemzése kapcsán.

A szerző egyes jogi kategóriák, jogintézmények bemutatása során elsőként a római jogi megoldásokat tárgyalja, ezt követően azonban rátér a modern jogi konstrukciók

Határjárások

Elfogult beszámoló Siklósi Iván doktori értekezésének vitájáról

olykor kritikai igényű bemutatására is. A magyar polgári jog egyes megoldásainak ismertetése kapcsán a legújabb fejleményeket is figyelembe veszi, így az Országgyűlés által 2013. február 11-én elfogadott új Polgári Törvénykönyv releváns megoldásait is ismerteti.

E világosan felépített és tagolt rendszer a létező, érvényes, illetve hatályos jogügyletek ebben az irányban kompatibilis sémáját tartja szem előtt. Tudományos eredményeinek szintézisét jelenti az a skála, amelyen a jogügylet joghatás kiváltására való alkalmasságának, illetve alkalmatlanságának négy szintjét különbözteti meg:

1. a jogügylet nemlétezését, amikor is a jogügylet minden vonatkozásban alkalmatlan jogügyleti joghatások kiváltására;
2. a létező jogügylet érvénytelenségét, amely azt jelenti, hogy a külső tényállással rendelkező jogügylet elvben sem válthatja ki a kívánt joghatásokat, mert a jogrend ezzel szankcionálja a jogrendbe ütköző jogügyletet;
3. a létező és érvényes jogügylet (szűkebb értelemben vett) hatálytalanságát, amikor is a jogrend előírásaival konform jogügylet valamilyen ténybeli körülmény folytán elvileg ugyan kiválthatja, ténylegesen azonban mégsem váltja ki a célzott joghatásokat;
4. a létező és érvényes jogügylet (szűkebb értelemben vett) hatályosságát, amikor létező, a jogrend előírásainak minden vonatkozásban megfelelő jogügylet ténylegesen is kiváltja a fél, illetve a felek által célzott jogügyleti joghatásokat.

A skála első pontjától annak negyedik pontjáig haladva a jogügylet egyre nagyobb mértékben válik joghatás kiváltására alkalmassá: míg a nem létező jogügylet egyáltalán nem, addig a létező, érvényes és egyben hatályos jogügylet a lehető legteljesebb mértékben alkalmas a célzott joghatások kiváltására.

Felfogásában a szerződés akkor létezik, ha a felek aktsusa a kontraktuális szférába tartozó egyedi, szerződéses normát keletkeztet. A nem létező szerződés esetében nem arról van szó, hogy az ilyen ügylet a jogrendbe ütközne, hanem arról, hogy nem létező ügylet a szó szoros értelmében nem jött létre, a szerződési jog számára értékelhetetlen, semmi. A nem létező szerződés nem jogellenes helyzetet, hanem a (szerződési) jog számára a szó szoros értelmében vett „nem létezés” jelent. E filozófiai alaposztottságú vizsgálódásból hiányolta Erdődy János, a doktori

* Elérhető: http://www.ajk.elte.hu/file/DI_Tezisek_Siklosi_Ivan.pdf

értekezés egyik hivatalos bírálója a vonatkozó ókori nézetek áttekintését, mert a szerző elsősorban modern gondolkodók elméleteit vette figyelembe. Mindenesetre Erdődy a dicséretekkel sem fukarkodott, a Gai. 3, 176 szöveghely exegézisét példaértékűnek minősítette.

A másik opponens, Pókecz Kovács Attila nem osztotta Siklósi azon nézetét, hogy önmagában dogmatikai bizonytalanságot jelentene a korábbi és hatályos Ptk. azon megoldása, amely hatálytalanná válásról tesz említést abban az esetben, ha a végrendelező korábbi végrendeletét visszavonja. Ez, *a contrario*, Siklósi szerint félrevezető módon arra utal, hogy a végrendelet a visszavonást megelőzően hatályos volt. Pókecz Kovács szerint azonban olyan jogügylet is hatálytalanná válhat, amely előtte még soha nem is volt hatályos. Véleménye szerint az érvényesen elkészített végrendelet csak akkor lesz majd hatályos, ha a végrendelező elhalálozott. A halál előtti visszavonás azonban hatálytalaníthatja az érvényes testamentumot, hiszen ez esetben hiába következne be készítőjének halála, az mégsem léphetne hatályba.

Siklósi viszonzásában rámutatott arra, hogy a végrendelet visszavonás következtében beálló, utólagos érvénytelenségét a római jogi tankönyvek Ulpianusra hivatkozva úgy szokták megindokolni, hogy a végrendelező akarata utóbb megváltozhat. Véleménye szerint abból, hogy a jogi közgondolkodás egy jogügylet joghatás kiváltására való alkalmasságának általában csak két esetét, az érvénytelenséget és a hatálytalanságot ismeri, önmagában még nem következik az, hogy csak az egyik

vagy másik minősítést lehetne alkalmazni a visszavont végrendelet dogmatikai minősítésére nézve. Siklósi sem az utólagos érvénytelenség, sem pedig az utólagos hatálytalanság dogmatikai minősítését nem tudja elfogadni. A megdőlés kategóriájának alkalmazását tartaná megfelelőnek.

Siklósi Iván hamarosan könyv formában is megjelentő doktori disszertációját a bíráló bizottság *summa cum laude* minősítéssel értékelte. A bizottság elnöke Kisfaludi András egyetemi tanár, tagjai pedig El Beheiri Nadja tanszékvezető egyetemi docens és Jusztinger János adjunktus voltak. Ki kell emelnünk, hogy a Siklósi Iván által elért kimagasló szellemi eredmények mögött téma-vezetője, Földi András tanszékvezető egyetemi tanár, az MTA doktora állt.

Mind az anyag mennyisége, mind pedig tematikája tekintetében a határok feszegetésének lehetett szem- és fültanúja tehát az értő résztvevő. A nyilvános védésen összegyűlt igen illusztris szakmai közösséget azonban csöppet sem feszélyezte e határjárás. Mindannyian tudtuk azt, hogy az új születéséhez a régi határok átlépésére van szükség. Jóllehet, Siklósi Iván római jogász kollégánk tudományos és módszertani szempontból még egyelőre a jól ismert határokon belül áll, nagyratörő és szépreményű szelleme már a korlátok feszegetésével egy ismeretlen, talán még maga számára sem körvonalazható új tér felé készül kitérésre. Legalábbis így reméljük, a hazai magánjogtudomány érdekében.

Deli Gergely

A krakkói és pécsi jogtörténészek negyedik közös konferenciája

Újabb állomásához érkezett a pécsi és a krakkói egyetem jogtörténészeinek többéves együttműködése, amelynek keretében 2007 szeptemberében Krakkóban, 2009 szeptemberében Pécsen, majd 2011 szeptemberében ismét a lengyel városban rendeztek közös konferenciát a két tudományos műhely munkatársai. 2014-ben újra a pécsi jogtörténeti tanszéken volt a sor, hogy március 27–29. között otthont adjon *The fourth common conference of the Chair for Legal History of the Uniwersytet Jagiellonski and of the Department of Legal History of the University Pécs* (A Jagelló Egyetem Jogtörténeti Tanszékének és a Pécsi Tudományegyetem Jogtörténeti Tanszékének negyedik közös konferenciája) című tudományos konferenciának, amely a *Tradition and*

Reform in the European Legal History (Tradíció és reform az európai jogtörténetben) munkacímét kapta. A rendezvény résztvevői angol vagy német nyelven tarthatták meg előadásait, a szakmai disputa is e nyelveken folyt.

Március 27-én délután érkezett meg Pécsre a Jagelló Egyetem négyfős delegációja, az Egyetemes Állam- és Jogtörténeti Tanszék oktatói, Kazimierz Baran professzor, Marcin Kwiecien habilitált adjunktus és Jan Halberda adjunktus, valamint a Lengyel Jogtörténeti Tanszék adjunktusa, Wladyslaw Peksa. A vendégeket a rendezvény főszervezője, Herger Csabáné egyetemi docens vezetésével a Jogtörténeti Tanszék képviselői fogadták és vendégelték meg a tanszéken, a kar nevében pedig Herke Csongor dékánhelyettes köszöntötte a konferencia résztvevőit.

Az előadók másnap reggel méltó környezetben, a Degré Alajos jogtörténészről elnevezett dékáni tanácsteremben kezdték meg a tudományos eszmecsere, Kajtár István professor emeritus elnökletével.

Az első előadó, Kazimierz Baran professzor *Tradition and reform in the law-creating process as found in the 16th through 17th century in the Polish-Lithuanian Republic* (Tradíció és reform a jogalkotási folyamatban a 16–17. századi Lengyel-Litván Allamközösségben) című előadásában a parlamenti jogalkotás és a szokásjogi jogképző-